

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง Causal Factor Influencing Electoral Voting

จิรวรรณ ศิริพานิชย์¹, รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ² และ รศ.ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร³

Jirawat Siriphanit, Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom and
Assoc. Prof. Dr. Saowaluk Kosolkittiamporn

บทคัดย่อ

บุคคลย่อมมีเหตุผลในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งในลักษณะที่จะทำให้ตนได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้ระดับข้อจำกัดหนึ่ง การแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ดังนั้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองคือ อรรถประโยชน์ทางการเมืองการใช้สิทธิ์เลือกตั้งเป็นพฤติกรรมทางการเมืองหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับอรรถประโยชน์ทางการเมืองเช่นกัน อรรถประโยชน์ทางการเมืองเป็นสิ่งเร้าภายนอกตัวบุคคลที่เกิดจากกิจกรรมทางการเมืองและ/หรือตัวแสดงทางการเมืองมีฐานคติจากทฤษฎี 4 ทฤษฎีได้แก่อรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีปัจจัยกำหนดอรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีจิตวิทยาอรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีการแลกเปลี่ยน และ อรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติ ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล

คำสำคัญ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

Abstract

Individual person must has reason to make political decision in manner that will give him maximum satisfaction under certain level of limitation, thus, the political behavior is based on rational decision. Therefore, factors influencing political decision making are political utility; the election is a political behavior depends on political utility as well. It is external stimulus from political activity and/or political actor which based on 4 theories; Deterministic theories, Psychology Theories, Exchange Theory and Consciously Rational Theories.

Keyword : Electoral Voting

¹ นักศึกษา รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
D.P.A (Public Administration) Student, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat
Mahasarakham University, Corresponding Email : jirawat1771@yahoo.com

^{2,3} คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

บทนำ

การปกครองในระบบประชาธิปไตยในปัจจุบันจะขาดเสียซึ่งกระบวนการเลือกตั้งไม่ได้ เพราะถ้าการจัดการปกครองที่ไม่มีการเลือกตั้งโดยประชาชนได้ใช้สิทธิทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำงานบริหารประเทศแล้วก็จะถือว่าเป็นการปกครองแบบเผด็จการเท่านั้น ฉะนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญและจำเป็นกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยการเลือกตั้งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงเจตนาารมณ์ของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศในอันที่จะมอบความไว้วางใจให้ตัวแทนของตนไปใช้อำนาจแทนตน การออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยอันจะเห็นได้เด่นชัดจากบทบัญญัติข้อ 21 (1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) พอสรุปใจความสำคัญได้ว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาลหรือผู้ปกครองเจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งสุจริตซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลาด้วยการลงคะแนนเสียงของชายหญิง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน และการกระทำด้วยวิธีการลับด้วยวิธีการอื่นใดที่จะรับประกันให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรีซึ่งประชาชนมีความจำเป็นมีความต้องการและมีความเดือดร้อนอะไร ประชาชนจะได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผ่านผู้แทนราษฎร ในกรณีและผู้แทนราษฎรได้ประกาศนโยบายอุดมการณ์แห่งพรรคการเมืองของตนอย่างชัดแจ้ง ถ้าไม่มีการเลือกตั้งประชาชนก็ต้องใช้วิธีการอื่นตามรัฐธรรมนูญ แต่ขบวนการเลือกตั้งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะให้ผู้มีความคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จะได้แสดงออกเพื่อให้รัฐบาลหรือผู้บริหารได้รับทราบแล้วนำไปพิจารณาดำเนินงานในเรื่องที่สามารถจะทำได้ (Banjomyuth. 2000)

อย่างไรก็ดีระบบการเลือกตั้งของไทยที่ออกแบบไว้ถือเป็นภาพสะท้อนมุมมองที่นักวิชาการจำนวนมากมีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทย ซึ่งมักเชื่อกันว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและออกไปใช้สิทธิลงคะแนนโดยขาดความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตน ในขณะที่นักการเมืองและพรรคการเมืองขาดอุดมการณ์และไม่มีการนำเสนอนโยบายที่เป็นรูปธรรมต่อประชาชน มีการใช้เงินซื้อเสียง และการใช้อิทธิพลหรืออำนาจครอบงำความคิดของประชาชน นอกจากนี้ สถาบันทางการเมืองอื่นๆ เช่น ทหาร ข้าราชการ ฯลฯ เองก็เป็นอุปสรรคต่อการผลักดันค่านิยมประชาธิปไตย และการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองที่พึงปรารถนา (Anek Laothamatas. 2002) อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 ทำให้เกิดประเด็นท้าทายใหม่ๆ ต่อความเข้าใจที่ว่าในหลายประการ ทั้งในแง่พฤติกรรมการใช้สิทธิลงคะแนนของประชาชนที่มีคนกว่าสามล้านคนออกมาใช้สิทธิลงคะแนนล่วงหน้า และกว่าร้อยละ 70 โดยภาพรวมออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง รูปแบบและวิธีการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองที่แข่งขันกันนำเสนอ นโยบาย (ประชานิยม) ต่อประชาชนอย่างเอาใจจริงอาจยิ่งกว่าการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ ตลอดจนบทบาทของสถาบันทางการเมืองต่างๆ เช่น ทหาร ศาลยุติธรรม องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และกลุ่ม/องค์กรภาคประชาชน เป็นต้น ที่มีส่วนอย่างน่าสนใจในการกำหนดหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองและและพฤติกรรมการใช้สิทธิลงคะแนนของประชาชนในการเลือกตั้งครั้งนี้ การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมือง (โดยเฉพาะพฤติกรรมเลือกตั้ง) จึงนับว่ายังมีความสำคัญอยู่มากต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “การเมืองเรื่องการเลือกตั้งของไทย”

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเลือกตั้งพัฒนาขึ้นจากความสนใจของนักวิชาการสองสาขา คือนักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioralism) นักวิชาการเหล่านี้ได้ให้ความสนใจ

อิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรม ที่มีต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคลเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยด้านจิตวิทยาหรือความรู้สึกละหว่างการเมือง การศึกษาเกี่ยวกับความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นทางการเมือง รวมทั้งการเป็นสมาชิกกลุ่มหรือพรรคการเมืองจึงถูกนำมาพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยด้วย (Sujit Bunbongkam and Pornsak Phongpheaw. 1983) ต่อมา เริ่มมีผู้มองเห็นว่าการเลือกตั้งนอกจากจะมีองค์ประกอบที่สำคัญในแง่อุดมการณ์ และกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ความเป็นสถาบันหรือกฎหมายซึ่งเป็นตัวกำหนดกรอบกติกาทางการเมืองและทางสังคมก็ถือว่ามีผลสำคัญต่อการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน นักรัฐศาสตร์ในรุ่นหลังหันมาให้ความสนใจกับการศึกษาในเชิงสถาบัน (New institutionalism approach) โดยมีสมมติฐานว่าคนเราแม้จะมีอิสระในการตัดสินใจทางการเมืองและในเรื่องอื่นๆ ก็ตาม แต่กฎเกณฑ์และกระบวนการที่สถาบันซึ่งเราสังกัดอยู่ (ทั้งที่เป็นทางการ เช่น กฎหมาย และที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มทางสังคมและการเมือง) ได้วางกรอบกติกาไว้ก็น่าจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมอื่นๆ ของบุคคลด้วย การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งที่มีการศึกษากันในทางหนึ่งจึงเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความคิดเห็น และการแสดงออกของปัจเจกบุคคล กับอีกทางหนึ่งคือการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสถาบัน เช่น ผลจากการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์และ/หรือรูปแบบวิธีการเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่อาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรมของบุคคล

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทยที่ผ่านมากล่าวได้ว่าได้ดำเนินการอยตามแนวทางการศึกษาของนักรัฐศาสตร์ในสองกลุ่มนี้ โดยส่วนใหญ่มุ่งทำการศึกษปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งซึ่งอาจแบ่งกลุ่มปัจจัยที่มีการศึกษากันมากได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม (2) ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (3) ปัจจัยจากอิทธิพลและการโน้มน้าวชักจูงด้วยวิธีการต่างๆ และ (4) ปัจจัยในแง่กฎหมายและกรอบกติกาสถาบัน การนำผลการศึกษาจากงานวิจัยทั้งสี่กลุ่มมาประมวลเรียบเรียงนอกจากจะทำให้เห็นพัฒนาการและทิศทางของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งในประเทศไทยแล้ว ยังทำให้เราสามารถมองเห็นภาพ “การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง” ของไทยได้อย่างแจ่มชัดอีกด้วย

นอกจากนี้ เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ซึ่งนับเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 1997 สถาบันพระปกเกล้าได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยและพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” (Thawinwadee Bureekul, Satithorn Thananitchot and Praphaporn Wattanaphong 2003) ซึ่งเป็นการสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศ โดยการสุ่มตัวอย่างตามความน่าจะเป็นทางสถิติ พบว่า ในเรื่องระดับความเป็นประชาธิปไตย ประชาชนชาวไทยมีระดับความพอใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับสูง และมีความแตกต่างกันในเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยในแต่ละภาค และประชาชนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจ สังคมดี มีความเป็นคนเคร่งศาสนา และมีความเชื่อมั่นในระบบการเมืองการปกครองสูงจะให้ความรู้สึกละอายใจมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงด้วย ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติในเชิงบวกต่อระบอบประชาธิปไตย และสนใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในที่สุด ส่วนในเรื่องของการเลือกตั้งนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในสองเรื่อง ได้แก่ (1) คุณสมบัติหรือความสามารถของผู้สมัคร เช่น ต้อง

เป็นผู้มีความคิดก้าวหน้า และมีชื่อเสียงด้านความซื่อสัตย์ (2) พื้นฐานครอบครัวของผู้สมัครและความผูกพันกับท้องถิ่น โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการพิจารณาว่าผู้สมัครเคยทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือไม่ และมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนเพียงใด ตลอดจนพื้นฐานดั้งเดิมของครอบครัวหรือชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลในการทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นนั้นมานาน

การศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีผู้สนใจดำเนินการอย่างกว้างขวาง โดยส่วนใหญ่อาศัยแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลนักวิชาการกลุ่มสังคมวิทยาการเมือง ซึ่งมีความเห็นว่ากระบวนการกล่อมเกลாதองสังคม ผ่านสื่อกลางต่างๆ เช่น ผ่านมาทางการพูดคุยกัน ครอบครัว/ชุมชน ผ่านระบบการศึกษา ผ่านสื่อมวลชน ผ่านองค์กรของรัฐ รวมทั้งผ่านทางนักการเมืองและพรรคการเมืองต่างๆ เป็นต้น จะส่งผลเป็นการสร้างและพัฒนาค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองของบุคคลผู้รับข้อมูลข่าวสาร (Ball and Peters. 2000 : 68) และจะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะต่างๆ รวมถึงพฤติกรรมการเลือกตั้งด้วยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองผ่านสื่อโดยเฉพาะโทรทัศน์ มีส่วนช่วยให้ประชาชนในชุมชนแออัดได้รับความรู้ทางด้านการเมืองเป็นอย่างดี ซึ่งความมุ่งหวังประการสำคัญของการเลือกตั้งคือต้องการให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ผ่านการเลือกผู้แทนหรือกลุ่มทางการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์หรือมีนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แต่จากประสบการณ์ในหลายประเทศกลับพบว่าประชาชนมิได้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยเจตจำนงที่แท้จริงของตนเองเนื่องจากถูกชักจูงหรือจูงใจด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้สิทธิพล การซื้อเสียง เป็นต้น ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศเหล่านั้นไม่มีความก้าวหน้าและขาดความต่อเนื่องซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ต้องเผชิญกับสภาพปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตามภูมิทัศน์การเมืองไทย (Thai political landscape) ได้เปลี่ยนไป ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมอย่างรวดเร็วในชนบท ที่จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงในภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 ปรากฏการณ์สำคัญที่ว่าภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยต่างไปจากอดีตคือ การที่ประชาชนในชนบทได้เข้าใจในอำนาจที่พวกตนมีผ่านการเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น นอกจากนี้นโยบายของพรรคการเมือง เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณด้วยตนเอง ไม่ต้องรอคอยความจุนเจือจากภาครัฐอีกต่อไป (Siriphan Noksuan Sawaddee. 2010) การได้มีสิทธิเลือกผู้นำจากชุมชนของตน ที่มาจากคนที่พวกตนคุ้นเคยรู้จัก ไม่ใช่ผู้มีอำนาจบารมีที่ส่งมาจากส่วนกลาง และมีโอกาสเข้าถึงงบประมาณของรัฐ ทำให้ความสัมพันธ์แบบมีลำดับชั้นตามโครงสร้างทางสังคมแบบเดิมอ่อนคลายลง ประชาชนกล้าที่จะคิด จะทำและแสดงออกในสิ่งที่เคยต้องเก็บไว้ในใจออกมามากขึ้น ดังนั้น ในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา ประชาชนจำนวนมากจึงเดินทางเข้ามาร่วมชุมนุมประท้วงในกรุงเทพมหานคร และแสดงจุดยืนทางการเมืองและความเห็นต่อสถาบันทางการเมืองที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งและแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนไทยมุมมองที่มีต่อภูมิทัศน์ทางการเมืองไทยอีกเช่นกัน ที่อาจกล่าวได้ว่าแบ่งเป็น 2 ช่วงที่เป็นคู่ตรงข้าม ด้านหนึ่ง มองประชาชนชนบทในเชิงลบว่า “โง่-จน-เจ็บ” ขาดสิทธิขาดเสียงให้นายทุนนักเลือกตั้งผู้ทำตัวเป็นเจ้าพ่อคนใหม่ในความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ อีกด้านหนึ่งมองประชาชนในชนบทเชิงบวกว่าเป็นปัจเจกชน ที่ตัดสินใจทางการเมืองโดยประเมินผลประโยชน์ตนเองเป็น

ที่ตั้งเป็นผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ใช้เหตุผล คำนวณต้นทุน-กำไรเหมือนสัตว์เศรษฐกิจในตลาดทุนนิยมทั่วไป

ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนส่วนใหญ่ในการเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ.2554 ได้แก่ พรรคการเมืองนโยบายและความต้องการตอบสนองผลประโยชน์และความคาดหวังของตน ในขณะที่ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หัวคะแนน และการซื้อขายเสียงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนไทยในปัจจุบัน ตั้งอยู่บนการคำนวณทั้งผลประโยชน์เชิงวัตถุและความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ตามวัฒนธรรมการเมือง นอกจากนี้ปัจจัยข้างต้น ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งในครั้งนี้ ซึ่งต่างไปจากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่าน ๆ มา คือ ความขัดแย้งทางการเมืองและกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเด็นความขัดแย้งทางการเมือง พบว่า ถึงแม้ประชาชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับ “ตัวเอง” มากที่สุด แต่ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนในการเลือกตั้งครั้งนี้ เป็นอันดับ 4 รองจากตัวเอง ครอบครัว และเพื่อน โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีประชาชนสนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวดังกล่าวอาศัยอยู่ ในลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับการเมืองแบบภูมิภาคนิยม (Regionalism) การแข่งขันในการเลือกตั้งครั้งนี้ในหลายพื้นที่มีความเข้มข้นเป็นอย่างมาก โดยความเข้มข้นของการแข่งขันจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความกระตือรือร้นในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าว (Siriphan Noksuwan Sawaddee. 2011)

ระเบียบวิธีการศึกษา

บทความนี้ผู้เขียนได้วางกระบวนการการพัฒนารอบแนวคิดในการนำเสนอหลายขั้นตอนซึ่งเริ่มจากการพัฒนารอบแนวคิดการวิจัยโดยการศึกษาบริบททั่วไปของสังคมโดยเฉพาะบทบาทของสถาบันการเมืองด้วยการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ (Kenaphoom, Sanya. 2014A : 49-51) จากนั้นทำการพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลายเริ่มต้นการวางกรอบแนวคิดตามลำดับของการเกิดของตัวแปร (Birth order) ด้วยหลักการคิดเชิงเหตุผล (Kenaphoom, Sanya. 2014B : 1-19) ลงพื้นที่เพื่อทำการศึกษานำร่อง (Pilot study) ตามหลักการสร้างทฤษฎีฐานราก (Kenaphoom, Sanya. 2015) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักเคลื่อนไหวทางการเมืองท้องถิ่นและบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยการจัดการความรู้ (KM) (Kenaphoom, Sanya. 2014C : 13-32) ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อหาความลงตัวของเนื้อหาสาระ (Kenaphoom, Sanya. 2014D) และทำการตรวจสอบรอบความคิดให้มีความน่าเชื่อมากยิ่งขึ้นโดยวิธีการบูรณาการระเบียบวิธีที่หลากหลาย (Kenaphoom, Sanya. 2017 : 169-185) จากการดำเนินการดังกล่าวผู้เขียนได้วางลำดับหัวข้อและนำเสนอเชิงพรรณนาความดังต่อไปนี้

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการเมือง

การวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองจำเป็นต้องทำความเข้าใจทั้งคำว่า “พฤติกรรม” โดยทั่วไปเสียก่อน จึงจึงทำความเข้าใจ “พฤติกรรมทางการเมือง” ผู้เขียนได้นำเสนอดังต่อไปนี้

1. ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรมหมายถึงการกระทำ หรือการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดและความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า พฤติกรรมจัดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่อินทรีย์เป็นผู้กระทำ ทั้งที่แสดงออกมาให้เห็น รวมทั้งที่ซ่อนเร้นไว้ในภายใน และพฤติกรรมนั้นบุคคลอื่นสามารถสังเกตเห็นได้ดี เช่น การนอน การเคลื่อนไหว อิริยาบถและกิริยาท่าทางต่าง ๆ จัดเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนการกระทำภายในบุคคล ซึ่งผู้อื่นไม่สามารถรับรู้ หรือสามารถสังเกตได้โดยตรง แต่ใช้เครื่องมือวัดได้ เช่น เราสามารถวัดความดันเลือด การเปิดของม่านตา คลื่นสมอง แรงต้านทานไฟฟ้าของผิวหนัง เป็นต้น เหล่านี้จัดเป็นพฤติกรรมภายใน ส่วน Songpol Phoomiphat (1998 : 18-19) กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมคือการแสดงออกซึ่งปฏิกิริยาอาการ หรือ การกระทำของมนุษย์ (และสัตว์ด้วย) พฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้โดยตรงจากประสาททั้ง 5 (หู ตา จมูก ปาก และผิวหนัง) พฤติกรรมภายนอกแยกได้เป็นดังนี้ (1) พฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย (บางท่านเรียกว่าพฤติกรรมโมลาร์ : Molar behavior) เช่น หัวเราะ ร้องไห้ อ้าปากกระโดด (2) พฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรงโดยใช้เครื่องมือช่วยเรียกพฤติกรรมประเภทนี้ว่า พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular behavior) เช่น การเดินของหัวใจ, ความดันของโลหิต, ความต้านทานกระแสไฟฟ้าที่ผิวหนัง

2. พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคล จะโดยรู้สึกตัว หรือไม่รู้สึกตัวก็ตาม ปกติผู้อื่นจะไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมประเภทนี้ได้โดยตรง ถ้าไม่บอก ไม่แสดงออกมาให้เป็นที่สังเกต พฤติกรรมภายในจึงเป็นเรื่องของประสบการณ์ส่วนบุคคล (Private Experience) ตนเท่านั้นรู้ ตัวอย่างเช่น ความคิด ความจำ จินตนาการ ความฝัน และพฤติกรรมความรู้สึกต่าง ๆ เช่น กลัว เสียใจ หิว เจ็บ เพลีย ฯลฯ จำแนกได้ดังนี้ (1) พฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นโดยรู้สึกตัว เช่น หิว เหนื่อย ตื่นเต้น ชื่นชม พฤติกรรมเหล่านี้ เจ้าของพฤติกรรมรู้สึกตัวว่ามันเกิด แต่เจ้าของพฤติกรรมอาจจะควบคุม หรือเก็บความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ไม่แสดงออกซึ่งกิริยาอาการหรือสัญญาณใดๆ (2) พฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้สึกตัวพฤติกรรมบางอย่างเกิดขึ้นภายใน โดยบางครั้งบุคคลไม่รู้สึกตัว แต่มีผลต่อพฤติกรรมภายนอกของบุคคลผู้นั้น เช่น ความขลาด หวาดกลัวความคิด ความคาดหวังความปรารถนาความสุขใจ

นอกจากนั้น Sansanee Tantiwit (2000 : 33-34) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่แตกต่างไปบ้าง แต่โดยความหมายแล้วมีความสอดคล้องกันคือ พฤติกรรมบางอย่างเราสามารถรับรู้ได้ด้วยอวัยวะรับความรู้สึก (Sense organ) เช่นเวลาเรายืน นั่ง พุดคุย ดีใจ เสียใจ หรือโกรธ แต่พฤติกรรมบางอย่างเราสังเกตเห็นไม่ได้ อาจรู้ได้โดยมีเครื่องมือวัดพฤติกรรม เช่น เครื่องมือจับเท็จ

ดังนั้นพฤติกรรมเป็นการแสดงออกโดยรวมของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งเป็นการแสดงออกภายนอก และการแสดงออกภายใน การจะศึกษาพฤติกรรมให้เข้าใจจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีพฤติกรรม ทฤษฎีพฤติกรรมเป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักจิตวิทยาที่ได้ศึกษาค้นคว้าพฤติกรรมของมนุษย์

2. พฤติกรรมทางการเมือง

พฤติกรรมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองจึงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง ได้แก่

การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง การเข้ารับสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น การเข้าร่วมประชาพิจารณ์ การเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองซึ่ง Narong Sinsawad (1996 : คำนำ) กล่าวว่า พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับต่าง ๆ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยพรรคการเมืองหาเสียง การลงสมัครรับเลือกตั้ง การเดินขบวนหรือแสดงออกซึ่งการคัดค้านรัฐบาล การเลือกพรรคการเมืองที่เห็นว่าดีที่สุด การเลือกอุดมการณ์ทางการเมืองที่เห็นว่าดีที่สุด รวมไปถึงพฤติกรรมของผู้นำการเมือง เป็นต้น พฤติกรรมทางการเมืองที่มีลักษณะเด่นคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง Sanya Kenaphoom (2016) ได้สรุปทฤษฎีพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่เกิดขึ้น โดยสามารถพิจารณาได้จากปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการเมือง (Political behavior) ดังนี้

2.1 ทฤษฎีปัจจัยกำหนด (Deterministic theories) ทฤษฎีนี้มีฐานคิดว่าปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมการเมืองเช่น ภูมิหลังของคนมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพฤติกรรมการเมืองแนวความคิดหลักของทฤษฎีนี้ได้แก่ตัวแบบแรงผลักดันทางสังคม (Social forces) ของ Lazarsfeld และทฤษฎีสถาน (Field theory) ของ Kert Levin ซึ่งเป็นทฤษฎีเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรม

2.2 ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories) ทฤษฎีนี้เน้นที่ปฏิกิริยาของความสำนึกตรึงตรองของผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีต่อนโยบายของพรรคการเมือง สภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งและค่าบริหารการเลือกตั้งลักษณะเหล่านี้เป็นเหมือนกรอบความคิดเชิงเหตุผล (Rational framework) ของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเหมือนกับการตัดสินใจของผู้บริโภคในทางด้านเศรษฐศาสตร์แนวความคิดที่สำคัญคือแนวคิดของ Anthony Downs เขียนเรื่อง An Economic Theory of Democracy และ Key ที่เขียนเรื่อง The Responsible Electorate

2.3 ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychology Theories) ให้ความสนใจต่อปัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเมืองตัวแบบทางจิตวิทยาที่นักรัฐศาสตร์ให้ความสนใจคือได้แก่พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอันเกิดขึ้นจากความผูกพันทางจิตใจต่อพรรคการเมืองซึ่งเน้นศึกษาอิทธิพลของความผูกพันพรรคการเมือง (Party identification) ความผูกพันพรรคการเมืองคือความจงรักภักดีหรือความเชื่อที่มีต่อพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่งคล้ายๆกับประชาชนเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนาว่าจะสามารถสนองประโยชน์ตามที่ตนต้องการได้และพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อนั้นในขณะที่เดียวกันก็จะมีการถ่ายทอดความเชื่อนั้นต่อกันไปในรูปของกระบวนการเรียนรู้ในสังคม

2.4 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) George Homans ได้พัฒนาทฤษฎีการแลกเปลี่ยนโดยเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์โลกชนิดอื่นคือมนุษย์จะคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับสนองตอบความต้องการและทำประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันมากน้อยเพียงใดความต้องการและผลประโยชน์จึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนที่อยู่รวมกันในด้านเศรษฐกิจการสูญเสียประโยชน์การได้รับรางวัลและการได้กำไรเป็นความรู้สึกสำนึกพื้นฐานในการคบหาสมาคมการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดีกว่าบริการให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งก็ดีกว่าก็จะแสดงพฤติกรรมต่อผู้อื่นที่ซึ่งจะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์มากที่สุดถึงจะสูญเสียอะไรไปบ้างก็เป็นการสูญเสียเพียงเล็กน้อยผลจากการที่เราได้กระทำอะไรไปแล้วคือรางวัลหรือกำไรจำนวนมาจากผู้อื่นเป็นการตอบสนอง

พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งนับเป็นหนึ่งในกระบวนการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือผู้แทน (Representative Democracy) เพราะเป็นการมอบอำนาจให้ประชาชนได้คัดเลือกคนเพื่อเป็นตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ และนำกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เหล่านั้นไปปฏิบัติอีกทั้ง การเลือกตั้งยังเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญของประชาชนในการควบคุมตัวแทนของประชาชนที่ตนเองเลือกจะได้รับฉันทานุมัติจากประชาชนให้เป็นตัวแทนในสมัยต่อไปอีกหรือไม่ การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ประชาชนควบคุมตัวแทนของตนและการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจหรือการสืบทอดอำนาจอย่างสันติการเลือกตั้งยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนที่สำคัญ เพราะข้อมูลข่าวสารทั้งจากตัวผู้สมัคร พรรคการเมือง องค์กรทางสังคมต่าง ๆ หน่วยงานราชการ และสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ จะเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูล ความเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของประชาชนว่าจะตัดสินใจเลือกทางออกให้แก่สังคมอย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งจะมีความหมายและสมตามเจตนารมณ์ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นได้จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลายทั่วโลกดังต่อไปนี้ (Kramon Thongthammachard, Somboon Suksamran and Preecha Hongkailert. 1988 : 2-3) ความเป็นอิสระของการเลือกตั้งหลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลาการเลือกตั้งที่ยุติธรรมหลักการให้สิทธิเลือกตั้งเป็นการทั่วไปหลักความเสมอภาคและ หลักการลงคะแนนลับ

แนวคิดเรื่องระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ (Kinship Relations System) (Srisomphod Jitphiromsri, Phawinee Chaiyaphak and Jinda Lengsai. 2002 : 444-445) ซึ่งใช้อธิบายสังคมในประเทศด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา เป็นสังคมเกษตรกรรม ที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมยังคงขยายตัวได้ไม่มากนัก มีผลทำให้วิถีคิดของคนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแบบสังคมชนบทมากกว่าสังคมเมืองในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก

1. ระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ซึ่งมีรากฐานจากความสัมพันธ์ในการผลิตทางด้านการเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานคนจำนวนมากเข้ามาช่วยในการทำงาน เช่น ประเพณีการลงแขก หรือการเอาแรงในช่วงปักดำและเก็บเกี่ยว อีกทั้งในสังคมเกษตร ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยดินฟ้า อากาศ ในแต่ละปีซึ่งขาดความแน่นอนย่อมมีผลต่อผลผลิตในการดำรงชีพ อันส่งผลต่อความมั่นคงในชีวิตตามมา จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเครือญาติในการให้ความช่วยเหลือเพื่อความอยู่รอด นอกจากหลักประกันในเรื่องของการบริโภคแล้ว ระบบเครือญาติยังทำหน้าที่ในด้านอื่น ๆ อีก เช่น การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันในด้านของความมั่นคงปลอดภัย ด้วยการร่วมป้องกันหมู่บ้าน การดูแลเยี่ยมเยียนให้ความช่วยเหลือในยามเจ็บป่วย การดูแลและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เด็กและคนชรา เป็นต้นในการเมือง ระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งเป็นอย่างยิ่ง ผู้สมัครที่มีเครือญาติเป็นจำนวนมากมีความได้เปรียบทางการเมืองสูงกว่าผู้สมัครที่มีญาติน้อยหรือไร้ญาติ ดังสุภาษิตที่กล่าวว่า “หัวเดียวกระเทียมลีบ” โอกาสที่จะชนะเลือกตั้งย่อมยากลำบากกว่าผู้สมัครที่มีเครือญาติมาก เพราะผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งตัดสินใจเลือกจากปัจจัยของความเป็นญาติมากกว่าคุณสมบัติของตัวผู้สมัคร หรือพรรคการเมืองที่สังกัด ซึ่งถือว่าไม่สอดคล้องกับหลักการของระบอบประชาธิปไตย

2. แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client System) หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (Patron-Client Relations) ที่มักถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้งในประเทศไทยด้วยพัฒนาและกำลังพัฒนา โดยอธิบายด้วยการแบ่งคนออกเป็น 2 กลุ่ม และมี 2 สถานภาพแตกต่างกันระหว่างฝ่ายหนึ่งซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่าเป็น “เจ้านาย” หรือ “ลูกพี่” จะใช้อำนาจและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการให้ความช่วยเหลือคุ้มครองในด้านต่าง ๆ ให้กับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำกว่าเป็น “ลูกน้อง” ซึ่งจะตอบแทนด้วยการช่วยเหลือในเรื่องทั่ว ๆ ไป และอุทิศตัวรับใช้เจ้านายหรือลูกพี่ผู้ให้การอุปถัมภ์โดยความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ฝ่ายจึงเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน เจ้านายหรือลูกพี่ผู้ให้การอุปถัมภ์ให้ผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ แก่ลูกน้องผู้รับการอุปถัมภ์ในลักษณะ “ประทานมาด้วยความกรุณา” ในขณะที่ลูกน้องผู้รับการอุปถัมภ์ต้องให้ผลตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยนในรูปแบบของความภักดีการสนับสนุนทางการเมือง และการบริการในรูปแบบต่าง ๆ แก่เจ้านายหรือลูกพี่ ซึ่งมีลักษณะเป็นการตอบแทนบุญคุณ ระบบอุปถัมภ์จึงส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองและการเลือกตั้ง เช่น การจัดตั้งระบบหัวคะแนน ซึ่งมักจะเป็นผู้นำในชุมชนซึ่งมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่าคนอื่น ๆ ในชุมชน ย่อมมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนในการเลือกตั้ง (Srisomphod Jitphiromsri, Phawinee Chaiyaphak and Jinda Lengsai. 2002 : 445-446 ; Siriphan Noksuan and Ek Tangsubwattana. 2003 : 227)

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทรงอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สำหรับบทวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทรงอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้เขียนขอเสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยประยุกต์ใช้แนวคิดอรรถประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือ อรรถประโยชน์ (Utility) เป็นเรื่องของกาให้คุณค่า (Valuation) บนพื้นฐานของสิ่งเร้าภายนอกตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ และแรงกระตุ้นภายในตามทฤษฎีการตัดสินใจทางการเมือง ดังนั้นอรรถประโยชน์ทางการเมือง (Political utility) จึงเป็นเรื่องของผลประโยชน์หรือคุณค่าต่อสิ่งเร้าที่เกิดจากกิจกรรมทางการเมืองที่บุคคลได้สัมผัสซึ่งอาจจะเป็นนามธรรมหรือรูปธรรมก็ได้ ทั้งนี้ความแตกต่างของคุณค่าย่อมขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของปัจเจกบุคคล อรรถประโยชน์ทางการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจทางการเมืองบนข้อสมมติฐานว่า “การตัดสินใจทางการเมืองของบุคคลตั้งอยู่บนพื้นฐานของอรรถประโยชน์ทางการเมือง กล่าวคือบุคคลย่อมมีเหตุผลในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งในลักษณะที่จะทำให้ตนได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้ระดับข้อจำกัดหนึ่ง” อรรถประโยชน์ทางการเมือง หมายถึง สิ่งเร้าภายนอกตัวบุคคลที่เกิดจากกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นตัวแสดงทางการเมือง สถานการณ์ทางการเมือง กระบวนการทางการเมือง รูปแบบการเมือง ผลผลิตทางการเมือง ตลอดจนผลกระทบทางการเมือง เป็นต้น เช่น ความนิยมชอบชมในตัวผู้สมัคร กระแสนิยมในพรรคการเมือง การได้รับประโยชน์ต่างตอบแทน การแจกจ่ายสิ่งของ การซื้อเสียง แนวนโยบายสาธารณะ ตลอดจนสิ่งที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตทั้งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ทั้งประโยชน์ต่อตนเองหรือประโยชน์ต่อส่วนร่วม สิ่งเร้าเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของผู้สังเกตการณ์ทางการเมือง (Political observant) ผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participant) หรือ หุ่นส่วนทางการเมือง (Political partnership) (Sanya Kenaphoom. 2018) ดังนี้

1. **อรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีปัจจัยกำหนด (Deterministic theories)** ได้แก่ ปัจจัยฐานะทางสังคมและปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจ ทั้งฐานะตำแหน่งโดยกำเนิดและฐานะตำแหน่งได้มาจากการกระทำภายหลัง เช่น กระแสการร่วมกลุ่มลักษณะทางชีวภาพ กระแสการร่วมกลุ่มทางวัยวุฒิ กระแสการชาติพันธุ์ กระแสอิทธิพลหรือบารมีของตระกูล การร่วมกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจ การร่วมกลุ่มทางการศึกษา การร่วมกลุ่มทางอาชีพ ความจำเป็นทางรายได้ ความจำเป็นภาวะหนี้สิน ประสบการณ์การรับรู้ข้อมูลสารสนเทศ การร่วมกลุ่มของถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมอื่นๆ ฯลฯ

2. **อรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีจิตวิทยา (Psychology Theories)** ได้แก่ ความผูกพัน (Identification) ความจงรักภักดี (Allegiance) ความศรัทธา (Faithfulness) เจตคติ (Attitude) เป็นอรรถประโยชน์บนพื้นฐานทฤษฎีค่านิยมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น อิทธิพลของผู้มีบารมีทางการเมือง เช่น ศรัทธาชื่นชอบในตัวบุคคล อิทธิพลของกลุ่มการเมือง เช่น มีความเชื่อทางการเมืองร่วม มีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วม อิทธิพลของนักการเมือง เช่น รู้สึกผูกพันกับนักการเมืองในดวงใจ (ชอบนักการเมือง เช่น เป็นญาติ เป็นเพื่อน เป็นคนสนิท เป็นคนที่เคารพนับถือ) อิทธิพลของพรรคการเมือง เช่น รู้สึกผูกพันกับพรรคการเมืองที่ชื่นชอบ หรือรู้สึกชื่นชอบพรรคการเมือง ฯลฯ

3. **อรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory)** คือ สิ่งของทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เป็นอรรถประโยชน์บนพื้นฐานทฤษฎีความต้องการและผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การได้รับผลประโยชน์ที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิต เช่น สิ่งของ เงินทอง ฯลฯ (Physiological needs) การได้รับการดูแลให้การดำรงชีวิตปลอดภัย (ระบบเส้นสาย) (Safety needs) การได้รับความรักและนับถือให้เป็นญาติมิตรหรือเสมือนญาติ (Belongingness and love needs) การได้รับการยกย่องให้เกียรติเชิดชูให้มีความมีชื่อเสียง (Esteem needs) การได้รับการดูแลคุ้มครองให้ทำได้ตามความปรารถนาแห่งตน (Self-actualization needs) การได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อสาธารณะ ฯลฯ

4. **อรรถประโยชน์ทางการเมืองบนฐานคติทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories)** ได้แก่ นโยบายของพรรคการเมืองสภาพของตัวแสดงทางการเมืองการบริหารการเมือง ผลกระทบทางการเมืองเหล่านี้เป็นอรรถประโยชน์บนพื้นฐานทฤษฎีคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและทางเลือกสาธารณะ เช่น การเห็นคุณค่าในตัวนักการเมือง เช่น ได้เห็นบทบาทของนักการเมือง เช่น เห็นภาพการพูด การออกสื่อ การช่วยเหลือประชาชน การเห็นคุณค่าของพรรคการเมือง เช่น ได้สัมผัสนโยบายที่ดีและตรงใจของพรรคการเมืองที่กำลังติดตาม การเห็นคุณค่าในนโยบายภาครัฐ เช่น ได้สัมผัสแผนนโยบายของรัฐบาลที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นและประเทศได้ การเห็นคุณค่าในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย เช่น ปรารถนาอย่างแรงกล้าให้การเมืองการปกครองของประเทศมีความยุติธรรมและเสมอภาคอย่างแท้จริง การได้รับการดูแลจากรัฐขึ้นพื้นฐาน (จป.ฐ) การได้รับการบริการคุณภาพชีวิต การได้รับนโยบายสาธารณะที่ตรงกับความต้องการ การได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างดี การพัฒนารับการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ การได้สัมผัสการพัฒนาที่ยั่งยืน ฯลฯ

บทสรุป

การซื้อสิทธิ์ขายเสียงในอดีตนั้นมีอยู่ควบคู่กับการเลือกตั้งในแทบทุกระดับไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติเนื่องจากจากผู้สมัครบางคนต้องการที่จะเป็นผู้ชนะการเลือกตั้งจึงมีการให้เงินรางวัลเพื่อเป็นการจูงใจ ปัจจุบันนี้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี

คณะกรรมการการเลือกตั้งมาควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรม ดังนั้นรูปแบบของการหาเสียงจึงเปลี่ยนไปมีการกำหนดนโยบายต่างๆนำเสนอเพื่อจูงใจให้ประชาชนตัดสินใจลงคะแนนเลือกผู้สมัครพรรคของตนเข้าสู่สภาพฤทธิกรรมการใช้สิทธิ์ออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งก็เปลี่ยนไปนับตั้งแต่มีการก่อตั้งพรรคไทยรักไทยขึ้นมาโดย ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นหัวหน้าพรรค มีการนำเสนอ นโยบายต่างๆที่เป็นที่ต้องการของประชาชน อาทิเช่น โครงการพักหนี้เกษตรกร, กองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้าน, 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นต้น ซึ่งนโยบายต่างๆสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริงให้ประชาชนได้จับต้องได้ ต่างจากนโยบายหาเสียงของพรรคการเมืองต่างๆในอดีต ประชาชนส่วนใหญ่จึงได้มอบความไว้วางใจเลือกผู้สมัครของพรรคไทยรักไทยเข้าไปบริหารประเทศ ภายหลังพรรคไทยรักไทยถูกยุบก็เปลี่ยนผ่านมาสู่พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยตามลำดับ ถึงแม้ว่าจะมีการเสกข่าวว่ามีพรรคการเมืองบางพรรคทุ่มเงินจำนวนมหาศาลเพื่อจูงใจให้คนอีสานเลือกผู้สมัครจากพรรคของตนเองแต่ผลการเลือกตั้งก็ได้เป็นคำตอบที่ชัดเจนแล้วว่าคนอีสานไม่ได้ขายเสียงตามคำกล่าวหาแต่อย่างใด

เอกสารอ้างอิง

- Anek Laothamatas. (2002). *Thailand Decade of Democracy*. Sanyalak Thiemthanom (Editor).
- Ball R., Alan. (2000). *Modern Politics & Government*. 6th edition. London : Macmillan,
- Banjomyuth. (2000). *The Importance of Elections in a Democracy*. [Online] [http : //www.banjomyut.com/library_4/politics/07_15.html](http://www.banjomyut.com/library_4/politics/07_15.html)
- Kenaphoom, Sanya. (2014A). “Research Philosophy : Quantity Quality” *Journal of Political Science and Law, Rajabhat Kalasin University*, 3 (2),49-51.
- Kenaphoom, Sanya. (2014B). “Establish the Research Conceptual Framework in Public Administration by the Rational Conceptual thinking”. *PhetchabunRajabhat Journal*, 16 (1) : January-June 2014 : 1-19.
- Kenaphoom, Sanya. (2014C). “A Creation of a Research Conceptual Framework for Public Administration by Knowledge Management Methodology” *Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani University*, 5 (2),13-32.
- Kenaphoom, Sanya. (2014D). “The creating of Quantitative Research Conceptual Framework of Public Administration by Literature Review”. *Udonthani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science*, 3 (1) : January-June.
- Kenaphoom, Sanya. (2015). “The research Conceptual Framework Establishment by the Grounded Theory” *VRU Research and Development Journal*, 10 (3) : September-December
- Kenaphoom, Sanya. (2017). “Establishment of a Survey Research Conceptual Framework on Management” *ASEAN Journal of Management and Innovation (ISSN 2351-0307)*, 4 (1) ; January-June 2017.

- Kenaphoom, Sanya. (2018). "Essence of Political Utility" *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, 7 (1) January-June 2018.
- Kramon Thongthammachard, Somboon Suksamran and Preecha Hongkailert, (1988). *Elections, Political Parties, and Government Stability*. Bangkok : Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.
- Narong Sinsawad (1996). *Politics: Psychological Analysis*. Bangkok : Orientale Scholar.
- Sansanee Tantiwit. (2000). *General Psychology*. Bangkok : Thammasat University.
- Sanya Kenaphoom. (2016). "Political Decision on the Democratic Way of Life : Concept and Forms" *Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University*, 33 (2) May-August 2016 p. 89-120
- Siriphan Noksuwan and Ek Tangsubwattana. (2003). *Words and Ideas in Contemporary Politics*. Bangkok : Chulalongkorn University
- Siriphan Noksuwan Sawaddee. (2010). *Impact of the Urban and Village Funds Policy and Potential of Village and Community Development Projects (SML) : Analysis of power relations between states and Local on Political Views*. Bangkok : National Research Council of Thailand.
- Siriphan Noksuwan Sawaddee. (2011). *Member of the House of Representatives in 2011 : Study the role of political and behavior party and People's Election Decisions in a Political Conflict Situation*, 12-13.
- Songpol Phoomiphat. (1998). *Social Psychology*. 2nd ed. Bangkok : Educational Technology Center, Sriprathum university.
- Srisomphod Jitphiromsri, Phawinee Chaiyaphak and Jinda Lengsai. (2002). "Songkhla and Pattani Elections". in *Electoral Process and Decision Factors for Election of members of the House of Representatives*. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute
- Sujit Bunbongkarn and Pomsak Phongpheaw. (1983). "50 Years of Elections " *Siam Rath Weekly 30th Anniversary Edition*, 4 (September 1983), p. 85-98. Academic articles.
- Thawinwadee Bureekul, Satithorn Thananitichot and Praphaporn Wattanaphong. (2003). *The democratization Level and Election of members of the House of Representatives 2000*. Nonthaburi : King Prajadhipok's Institute